

ADVIES

**PLANINRICHTING
CENRUM OCHTEN
(NEDER-BETUWE)**

OMGANG ARCHEOLOGIE

OPDRACHTGEVER:

**GEMEENTE
NEDER-BETUWE**

A=M Adviespraktijk, 23 oktober 2023

Colofon

A=M Adviespraktijk voor archeologie, ruimtelijke ordening en cultuurhistorie

Titel: Advies planinrichting centrum Ochten, omgang archeologie.

Opdrachtgever: Gemeente Neder-Betuwe

Auteur: J.N.W. Breimer

Versie: concept

Datum: 23 oktober 2023

© 2023 A=M Adviespraktijk voor archeologie, ruimtelijke ordening en cultuurhistorie

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van A=M Adviespraktijk.

Contactgegevens A=M Adviespraktijk

Contactpersoon: De heer drs. J.N.W. Breimer
Telefoon: 070-3832159 / 06-83247790
E-mail: jan.breimer@a-is-m.nl
Postadres: Groot Hertoginnelaan 87a, 2517 ED, 's-Gravenhage

Contactgegevens opdrachtgever

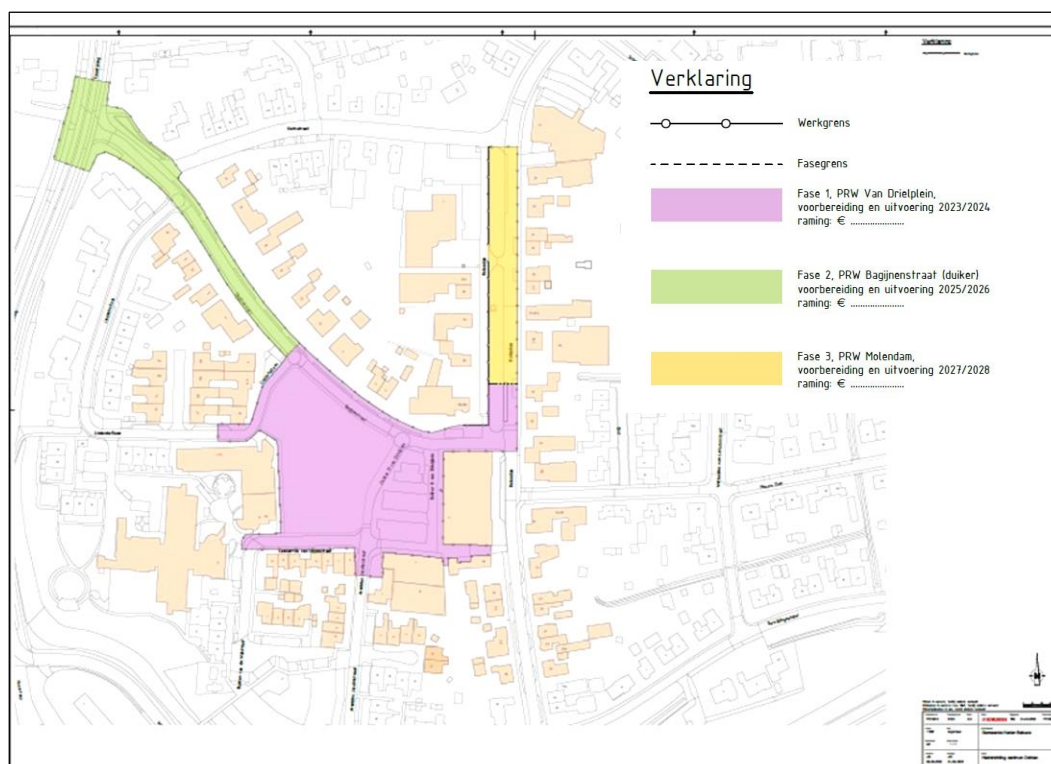
Organisatie: Gemeente Neder-Betuwe
Contactpersoon: H. Geurts
Adres: Burg. Lodderstraat 20, Opheusden
Telefoon: 0488 - 449 825
E-mail: hangeurts@nederbetuwe.nl

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

De gemeente Neder-Betuwe wil het centrum van Ochten (o.a. rondom het Dokter M. van Drielplein) opnieuw inrichten. Bestaande bebouwing zal worden gesloopt en er zal plaats komen voor meer parkeergelegenheid, een nieuwe supermarkt, een nieuw dorpshuis en wegen en voetgangerszones zullen worden (her)aangelegd. Daarbij wordt ook groen aangebracht/geplant o.a. in de vorm van hagen. De nu voorgestelde planinrichting is opgenomen in Bijlage 1.

De uitvoering van de herinrichting van het centrum van Ochten is opgedeeld in drie fasen: fase 1 (paars) betreft de herinrichting van de omgeving rondom het Dokter M. van Drielplein, fase 2 (lichtgroen) betreft de Bagijnestraat vanaf de Lindenhoflaan tot de Cuneraweg en fase 3 (geel) vindt plaats in de Molendam, zie afbeelding 1.

Afb. 1: Fasering van de herinrichting centrum Ochten: bron: Projectburo B.V.

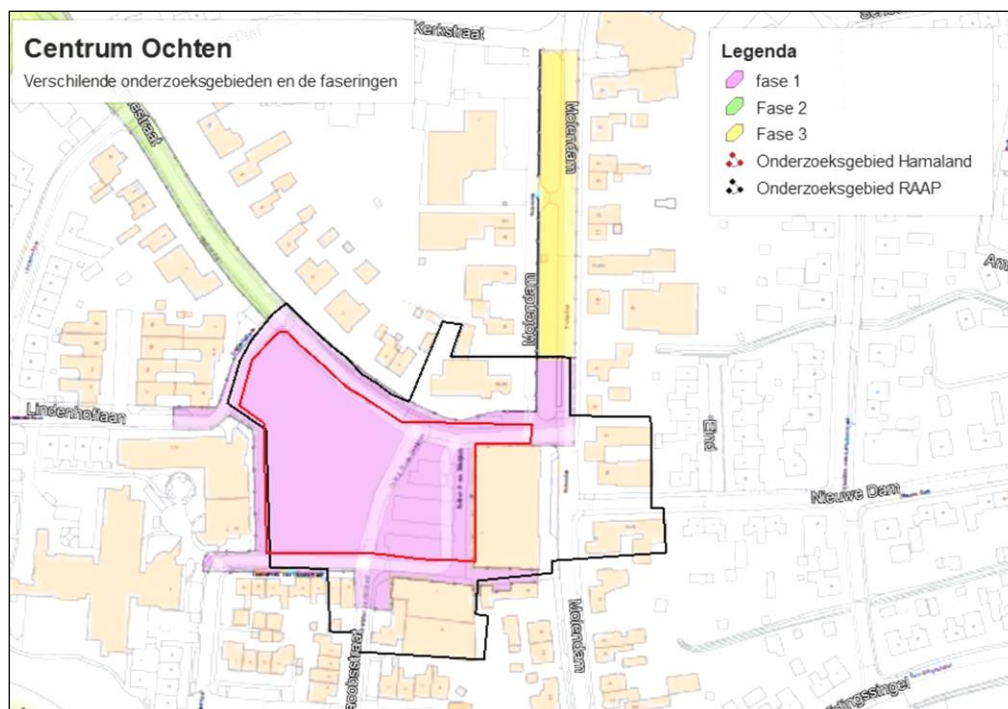
De gemeente Neder-Betuwe heeft A=M Adviespraktijk verzocht aan te geven hoe de rioolaanleg in deze fasen zich verhoudt tot de mogelijk aanwezige archeologische waarden in deze gebieden en tot welke maatregelen, lees: archeologisch onderzoek, dit mogelijk zou kunnen leiden. Hieronder volgt onze analyse.

Fase 1. Dokter M. van Drielplein en omgeving

2. ANALYSE

Het plangebied van fase 1 valt zo goed als volledig in het door RAAP onderzochte plangebied uit 2007 en de in dit plangebied gezette boringen¹. Het door Hamaland onderzochte gebied door middel van een bureauonderzoek valt binnen de contouren van het RAAP onderzochte gebied en beslaat eveneens een groot deel van het gebied van fase 1. Zie afbeelding 2 op de volgende pagina.

¹ drs. N.M.J.E. Boemaars (2007); Plangebied Winkelconcentratie Ochten, gemeente Neder-Betuwe; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek met veldtoetsing, RAAP-RAPPORT 1563

Afb. 2: Fasering van de herinrichting centrum Ochten en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in deze gebieden; bron: Projectburo B.V./RAAP/Hamaland.

In haar advies aan de gemeente Neder-Betuwe² heeft A=M Adviespraktijk aangegeven dat nagenoeg alle verstoringen in het gebied van fase 1 zich bevinden *boven* een mogelijke archeologische leeflaag op 100 cm. -mv. Deze ingrepen kunnen derhalve zonder nader archeologisch onderzoek worden uitgevoerd. Dit betreft dus tevens de aanleg en bouw van een supermarkt en het nieuwe dorps huis³.

A=M maakte echter één uitzondering op het archeologevrij uitvoeren van bodemingrepen en dat betrof de aanleg van rioleringen. Zoals bekend zijn dat (minus het slaan van heipalen) de meest diepgaande bodemverstoringen bij infrastructurele werken. Hieronder wordt voor fase 1 geanalyseerd hoe de voorgenomen rioolaanleg zich verhoudt tot een mogelijke archeologische leeflaag op 100 cm. -mv.

Op onderstaande afbeelding is, op basis van aangeleverde detailtekeningen van Projectburo B.V. aangegeven op welke locaties nieuwe riolering wordt aangelegd (BLAUW), op welke diepte alsmede ook op welke locaties reeds (oude) riolering aanwezig (ORANJE) is en op welke diepte deze zich bevindt.

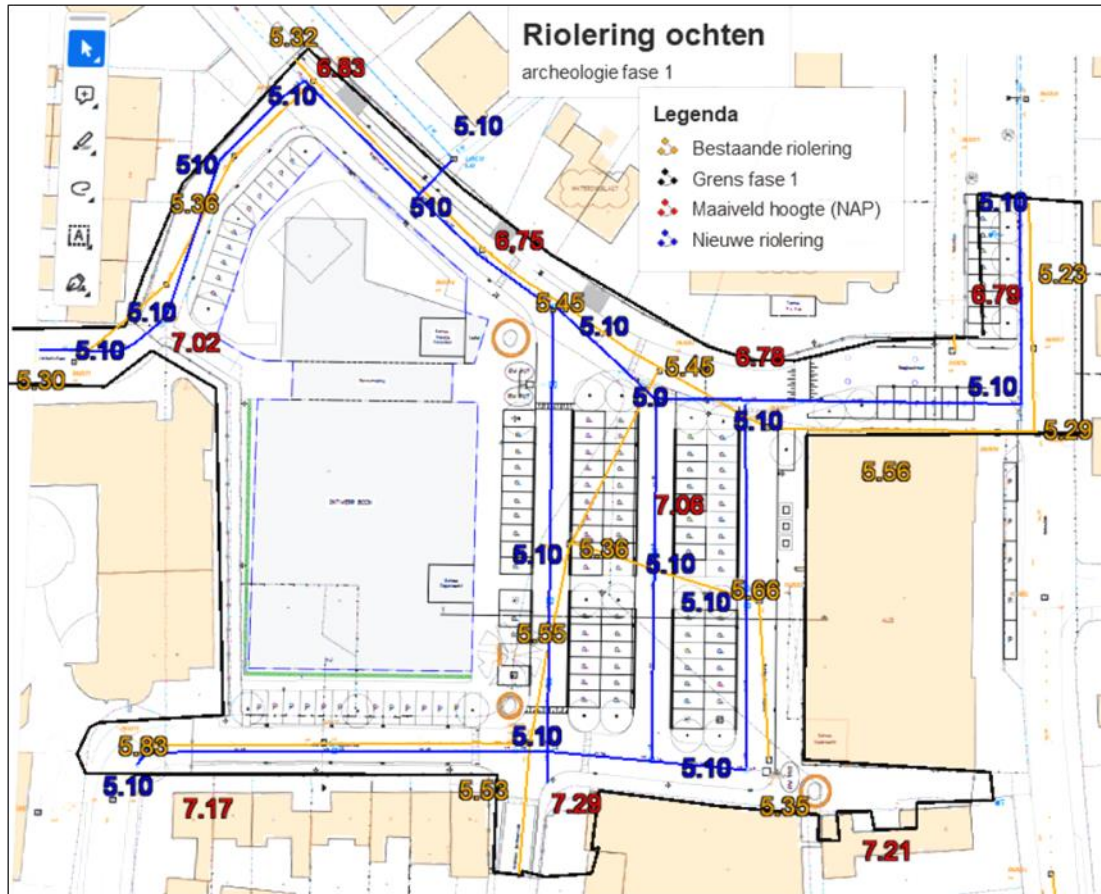
Uit deze afbeelding blijkt dat de nieuwe riolering minder diep in de bodem komt te liggen dan reeds aanwezige riolering. De nieuw aan te leggen rioolsleuven (onderkant riool) liggen bijna overal op 5.10 +NAP en op één plaats op 5.00 +NAP. De reeds aanwezige riolering ligt aanmerkelijk dieper dan 5.10 +NAP, variërend van 5.23 +NAP (Molendendam) tot zelfs 5.83 +NAP in het westelijk deel van de Lambertus van Ingenstraat. Het aanwezige rioolstelsel ligt daarmee 13 tot 73 centimeter dieper in de bodem dan de voorgenomen nieuwe rioolaanleg.

Op de kaart zijn ook de huidige NAP hoogten vermeld (ROOD). Daaruit is te constateren dat de voorgenomen riool-aanleg op elke plek in het plangebied van fase 1 de bodem (ruim) dieper verstoord dan 100 centimeter beneden maaiveld. Gemiddeld ligt de nieuwe riolering – ten opzichte van de huidige NAP-hoogten circa 1.5-1.8-2.0 meter beneden het maaiveld. Een mogelijke

² Breimer (2023); Rapportage, Planinrichting centrum Ochten, second opinion op archeologisch bureauonderzoek; A=M Adviespraktijk voor archeologie, ruimtelijke ordening en cultuurhistorie, Den Haag.

³ A=M Adviespraktijk gaat daarbij uit van de door Hamaland in haar bureauonderzoek genoemde funderingsdiepte van 83 cm.-mv. Een palenplan is nog niet bekend, maar is in deze situatie niet relevant omdat er op deze locatie geen vindplaats is aangetroffen. Daarbij wordt aangetekend dat de locatie van het dorps huis en de supermarkt tot aanzienlijke diepte kunnen zijn verstoord.

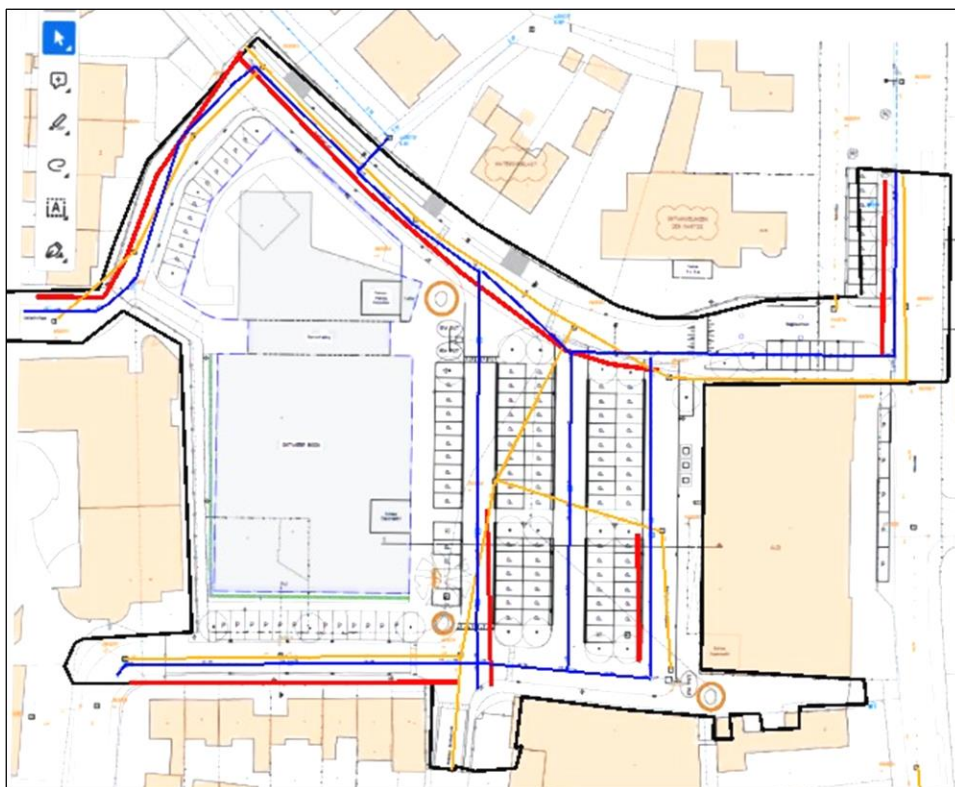
archeologische vindplaats kan door de riool-aanleg verstoord worden. A=M Adviespraktijk is niet bekend met een mogelijk ophoging van de grond in fase 1, maar deze zou zeer aanzienlijk moeten zijn (0.5-1.0 meter) om deze rioolaanleg een mogelijke archeologische leeflaag niet te laten verstoren. A=M Adviespraktijk gaat er van uit dat een dergelijke grote bodemophoging niet plaats vindt.

Afb. 3: Overzicht van nieuw aan te leggen riolering (blauw), reeds aanwezige riolering (oranje), de grens van het plangebied Fase 1 (zwart) en in rood vermeld de AHN-hoogten maaiveld: bronnen: Projectburo B.V./AHN.

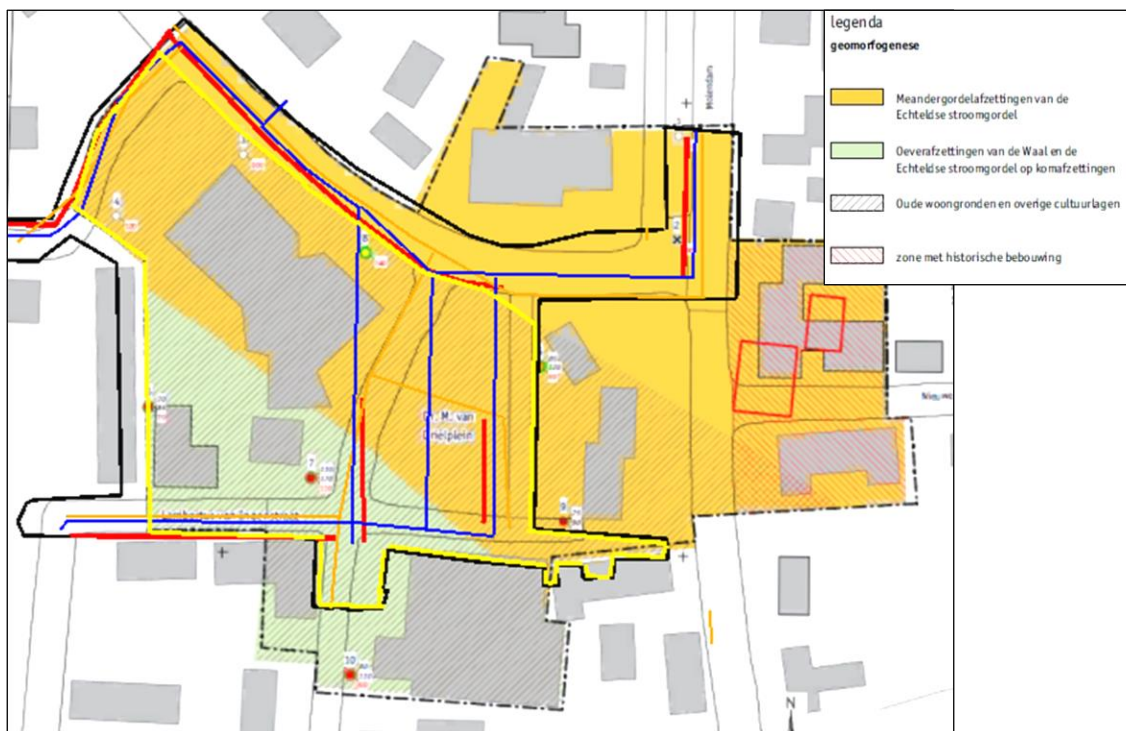
Op basis van bovenstaande informatie zou kunnen worden geconcludeerd dat de gehele rioolaanleg in fase 1 nader archeologisch onderzoek vereist. Echter, op diverse locaties in het plangebied ligt de reeds eerder aangelegde riolering zo dicht op de nu aan te leggen riolering (ca. 1- 2.0 meter) dat hier sprake is van reeds verstoorte bodems en wel tot een grotere diepte dan de nu aan te leggen riolering. De kans dat een mogelijk aanwezig archeologische leeflaag op deze locaties reeds verstoord is, is zeer groot c.q. zo goed als zeker.

Op onderstaande afbeelding (afb 4) zijn die delen rood omlijnd aangegeven. Het betreft het grootste deel van de Bagijnestraat (minus een deel in het oosten), de rioolaanleg in de Lindehoflaan, het grootste deel van de rioolaanleg in de Lambartus van Ingenstraat (minus een deel in het oosten) en twee delen van de noord-zuid riolering aan te leggen onder de toekomstige parkeerplaatsen.

Afb. 4: Met een rode lijn zijn die delen van de nieuw aan te leggen riolering aangegeven die zich 1-2.0 meter bevinden van in het verleden reeds dieper aangelegde rioleringen; bron: Projectburo B.V.

Op de afbeelding hieronder is het nieuw aan te leggen rioleringsstelsel op de RAAP-kaart geprojecteerd met daarop de oude woongrond (geel omlijnd) met een hoge archeologische verwachting.

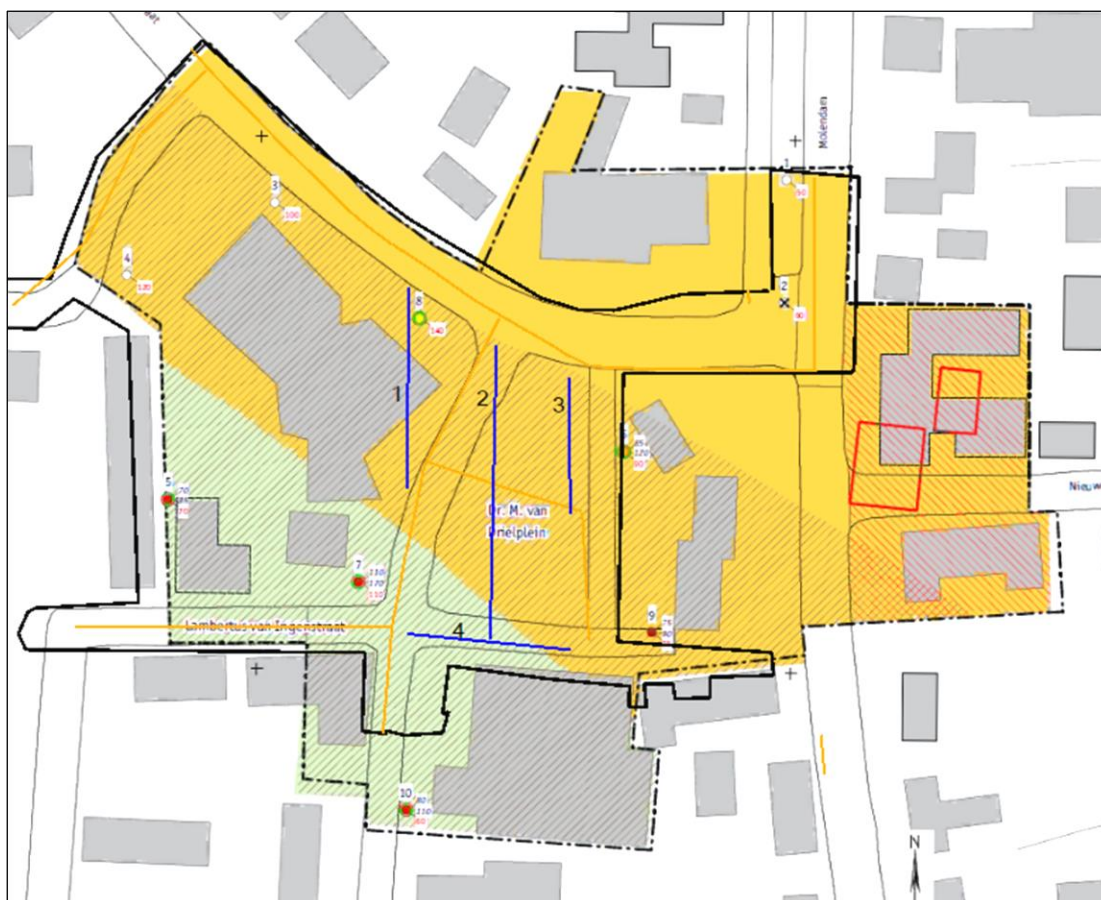

Afb. 5: De archeologische verwachtingskaart voor het centrum van Ochten met daarop aangegeven – binnen de gele lijnen – de oude woongrond met een hoge archeologische verwachting; bron: RAAP-rapport 1563.

3. CONCLUSIE

- Rekening houdend met de diepte waarop het nieuwe rioolstelsel in en rond het Dokter M. van Drielplein wordt aangelegd,
- rekening houdend met de rond het nieuwe rioolstelsel reeds verstoorde grond als gevolg van eerdere rioolaanleg,
- en rekening houdend met de door RAAP geïnventariseerde oude woongronden met een hoge archeologische verwachting,

resteert er ca. **145 meter** nieuw aan te leggen riool met een mogelijk onverstoorde bodem waar-
bij de kans op het aantasten/vernietigen van een archeologische leeflaag niet moet worden
uitgesloten. De locatie van deze riolering is met de nummers 1, 2, 3 en 4 aangegeven op
afbeelding 6.

Afb. 6: De archeologische verwachtingskaart voor het centrum van Ochten met daarop in blauw aangegeven, met de nrs. 1, 2, 3 en 4, die delen van het nieuw aan te leggen rioolstelsel die dieper reiken dan 100 cm. -mv; bronnen: RAAP-rapport 1563 en Projectburo B.V.

4. ADVIES

I.

A=M Adviespraktijk adviseert **de hierboven aangegeven rioolaanleg** (nrs. 1 t/m 4), overeenkomstig ook in het paraplubestemmingsplan staat voorgeschreven⁴,..... **te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan door burgemeester en wethouders bij de vergunning te stellen kwalificaties.**

⁴ Zie artikel 3.5.5 Voorwaarden omgevingsvergunning, lid c.

Het gaat hier dus niet om een KNA-conform onderzoek, maar de begeleiding van de aan te leggen riolering door een archeoloog (m/v). De civieltechnische uitvoering staat daarbij centraal, maar denkbaar is dat de begeleidende archeoloog tijd aan de uitvoerder vraagt om bodemprofielen te bestuderen/ c.q. op te schaven en mogelijke vondsten te verzamelen. Complicerende factor, waar bij de begeleiding wel rekening mee dient te worden gehouden, is het mogelijk snel openbarsten van de grond als gevolg van de waterstand/druk. Indien bij de begeleiding blijkt dat er sprake is van een vindplaats, overlegt de begeleidende archeoloog met het bevoegd gezag van de gemeente Neder-Betuwe. Deze volgt vervolgens advies in hoe verder te handelen.

II.

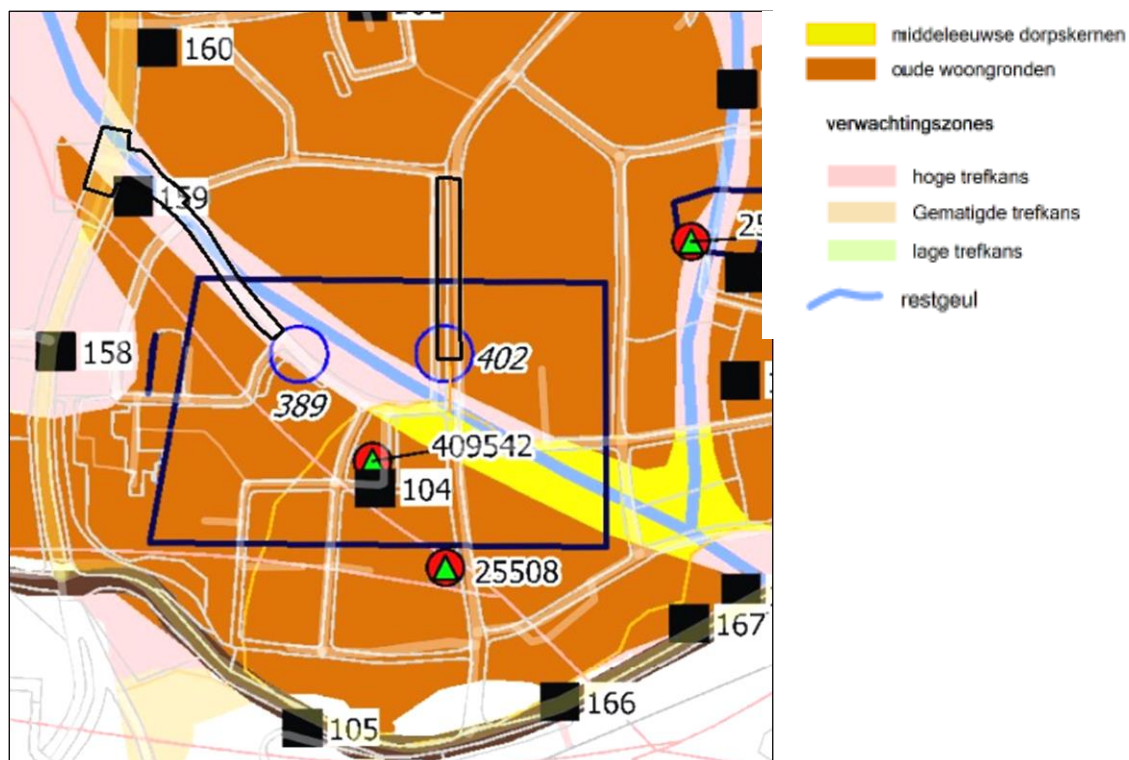
Een **alternatief voor een professionele begeleiding** is ook mogelijk door het uitnodigen van één of meerdere leden van de AWN Afdeling 15 – Regio West- en Midden Betuwe en Bommelerwaard en/of de Historische Kring Kesteren en Omgeving. Ook zij zijn goed in staat om deze aanleg archeologisch te begeleiden.

Fase 2 Bagijnestraat tot Cuneraweg en fase 3 Molendam

5. ANALYSE

De gemeente Neder-Betuwe is ook voornemens in de Bagijnestraat tot aan de Cuneraweg en in Molendam tot aan de Kerkstraat, riolering aan te leggen. De gemeente Neder-Betuwe heeft op dit moment t.a.v. deze twee locaties nog geen uitgewerkt en gedetailleerd inrichtingsplan waar het gaat om de rioolaanleg. Desondanks kan daar, ook in deze fase, al over geadviseerd worden.

Voor beide planfasen is geen specifiek bureauonderzoek opgesteld dan wel booronderzoek uitgevoerd. Dat betekent evenwel niet dat er geen archeologische informatie over beide plangebieden aanwezig is. Immers, ook de archeologische waarden- en verwachtingskaart van de gemeente Neder-Betuwe bevat archeologische informatie, ook over het centrum van Ochten.

Afb. 6: De plangebieden van Fase 2 en 3 (zwart omlijnd) afgebeeld op een uitsnede van de archeologische waarden- en verwachtingenkaart van Neder-Betuwe: bron: Buro de Brug (2015)

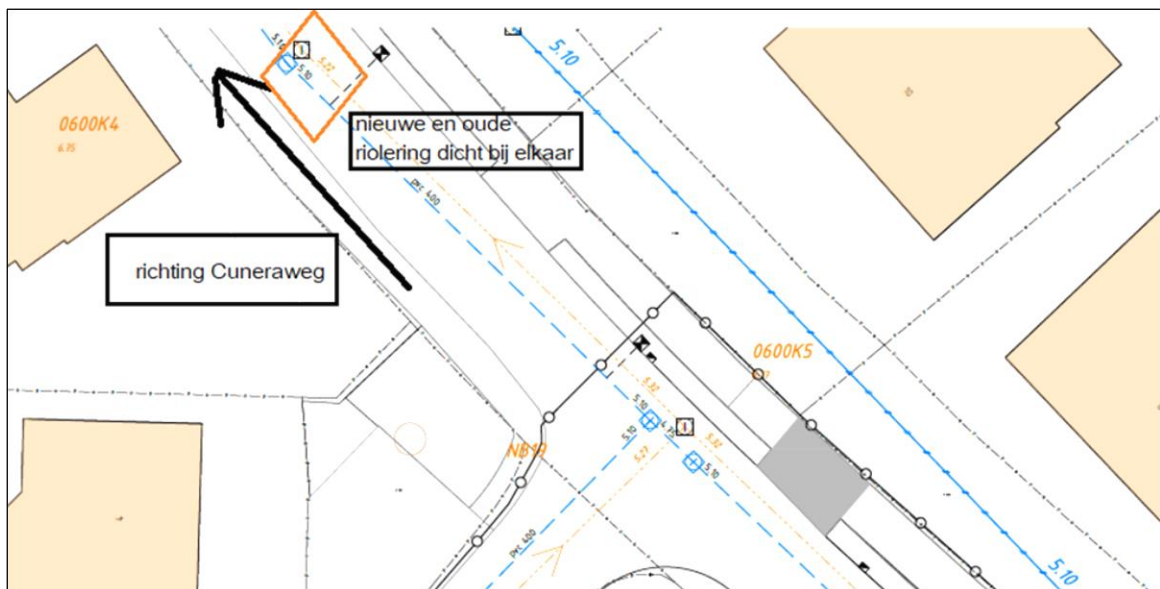
Op bovenstaande afbeelding zijn beide fasen afgebeeld op een uitsnede van de archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente Neder-Betuwe.

Op deze kaart valt het volgende te constateren. Beide planfasen vallen niet in de Middeleeuwse kern van Ochten. De Bagijnestraat ligt op een restgeul, vermoedelijk behorend tot de stroomgordels van Distelkamp – Afferden, actief in het Midden-Neolithicum t/m de IJzertijd en de stroomgordel van Echteld actief in de Late Bronstijd t/m de Vroeg Romeinse Tijd). Ten zuiden van de Bagijnestraat geeft RAAP duidelijk aanwezige woongrond aan met een aangetroffen archeologische laag op ca. 100 cm. -mv. Ook Molendam wordt op de archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente aangeduid als (oude) woongrond. Of deze woongrond ook een archeologische laag bevat is niet onderzocht. In het zuidelijk deel van Molendam wordt op deze kaart nog een vondst vermeld van de Historische Kring Kesteren en Omstreken (HHKO). Archis 3 (databank van de RCE) geeft geen vondstlocatie en/of waarneming aan, noch in de Bagijnestraat noch in Molendam. Op basis van deze kaart geldt er voor beide planfasen een hoge archeologische verwachting. Booronderzoek heeft dat evenwel (nog) niet gestaafd.

Het gedetailleerde overzicht van de rioolaanleg van Projectburo B.V. (fase 1) geeft aan dat de bestaande riolering vanuit de Begijnestraat richting Cuneraweg zich bevindt op 5.22 +NAP (startpunt Begijnestraat) en dat de bestaande riolering vanuit Molendam richting Kerkstraat zich bevindt op 5.33 +NAP (startpunt Molendam, daar waar fase 1 ophoudt).

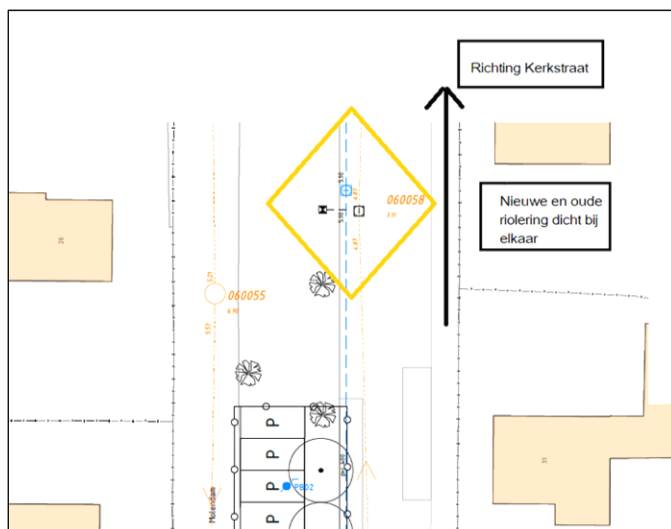
De gemeente Neder-Betuwe heeft aangegeven⁵ dat in deze twee plangebieden de nieuwe riolering eveneens op een hoogte van ca. 5.10+NAP zal worden aangelegd. Het is onwaarschijnlijk – gezien de diepteligging van het bestaande riool op het grondgebied van fase 1 – dat de bestaande riolering in de gebieden van fase 2 en 3 hoger in de bodem ligt dan 5.10 +NAP. Met andere woorden: ook de straks aan te leggen nieuwe riolering in de Bagijnestraat (richting Cuneraweg) en Molendam (tot aan de Kerkstraat), komt hoger in de bodem te liggen dan de huidige riolering.

De situering van de nieuw aan te leggen riolering in relatie tot reeds aanwezige riolering (Fase 2 en Fase 3) is aangeduid op de volgende afbeeldingen.

Afb. 7: Uitsnede uit de planinrichtingskaart ter hoogte van de Bagijnestraat richting Cuneraweg met daarop aangegeven de bestaande riolering (oranje) en de nieuw aan te leggen riolering (blauw); bron: Projectburo B.V.

⁵ Mondelinge mededeling dhr. H. Geurts, gemeente Neder-Betuwe d.d. 11 oktober 2023.

Afb. 8: Uitsnede uit de planinrichtingskaart ter hoogte van Molendam (einde van plangebied fase 1) richting de Kerkstraat met daarop aangegeven de bestaande riolering (oranje) en de nieuw aan te leggen riolering (blauw); bron: Projectburo B.V.

Uit deze afbeeldingen kan worden geconcludeerd dat de nieuwe riolering, net zoals dat op een aantal andere locaties in fase 1 gebeurt, dicht dan wel zeer dicht komt te liggen bij de reeds bestaande riolering. Gezien de beperkte ruimte in beide straten (Bagijnestraat en Molendam) kan dat ook eigenlijk niet anders.

6. CONCLUSIE

- Rekening houdend met een diepte van ca. 5.10 +NAP waarop het nieuwe rioolstelsel in de Bagijnestraat richting Cuneraweg en het nieuwe rioolstelsel in Molendam richting Kerkstraat wordt aangelegd,
- rekening houdend met een reeds verstoorde bodem (dieper dan 5.10 +NAP) als gevolg van de aanleg van de huidige riolering in de Bagijnestraat en in Molendam

is de kans op het aantreffen van betekenisvolle vondsten en/of sporen op deze locaties, ondanks de hoge archeologische verwachting, gering.

4. ADVIES

A=M Adviespraktijk **adviseert** de gemeente **hier geen nader archeologisch onderzoek te laten uitvoeren**. De kans op het aantreffen van *betekenisvolle* vondsten en/of sporen is hier immers gering.

Desgewenst zou de gemeente Neder-Betuwe de aanleg kunnen laten begeleiden door één of meerdere leden van de AWN Afdeling 15 – Regio West- en Midden Betuwe en Bommelerwaard en/of de Historische Kring Kesteren en Omgeving.

BIJLAGE 1

